

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલત, અમદાવાદ

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૯૪૨૨ / ૨૦૧૪

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૧૩૬૩ / ૨૦૧૪

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૬૯૨ / ૨૦૧૪

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૬૯૩ / ૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી

=====

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે?	હા
૨.	રિપોર્ટ્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	હા
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	ના
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના
૫.	દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવું કે નહિ?	ના

=====

નિલેશકુમાર મોતીલાલ વાલંદ અને ૭....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૯૪૨૨ / ૨૦૧૪ માં અરજદાર(ઓ) નં. ૧ થી ૮ તરફથી એડવોકેટ શ્રી ધવલ ડી. વ્યાસ, અને સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ થી ૩ તરફથી વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી પી.પી. બનાજી હાજર.

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૧૩૬૩ / ૨૦૧૪

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૬૯૨ / ૨૦૧૪

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૨૬૯૩ / ૨૦૧૪

વિમલ પુરોહિત, અરજદારો તરફથી વકીલ પી.પી. બનાજી, સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ – ૩ તરફથી વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી

તારીખ : ૨૧/૦૧/૨૦૧૫

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

૧. દરેક કેસમાં રુલ જારી કરવામાં આવે છે. શ્રી પી.પી. બનાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ, દરેક કેસમાં સામાવાળાઓ તરફથી નિયમની નોટિસોની તામીલમાંથી મુક્તિ સ્વીકારે છે. સંબંધિત કેસોના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને તથા સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોના સંમતિથી, અરજદારોના પરવાનાઓની તારીખોમાં આવેલા તફાવત સિવાય, તમામ અરજીઓમાં તથ્ય અને કાનૂનના સમાન પ્રશ્નો ઉભા થતા હોવાથી, આ અરજીઓની એકસાથે સુનાવણી કરીને સામાન્ય હુકમ દ્વારા નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

૨. સંક્ષિપ્તતા અને સુવિધા માટે, વર્ષ ૨૦૧૪ ની વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૯૪૨૨ માં ઉપલબ્ધ તથ્યોનો સંદર્ભ લેવામાં આવે છે.

૨.૧ નીચેની કોષ્ટકમાં દર્શાવેલ વિગતો મુજબ, આ અરજીના અરજદારોને ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, ૧૯૫૮ (સંક્ષેપમાં “સ્ટેમ્પ અધિનિયમ”) તથા ગુજરાત સ્ટેમ્પ્સ સપ્લાય એન્ડ સેલ્સ નિયમો, ૧૯૮૭ (સંક્ષેપમાં “નિયમો”) સાથે વાંચવામાં આવતા, સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે પરવાનાં આપવામાં આવ્યા હતા:

ક્રમ સંખ્યા	નામ	પરવાનો નંબર	લાયસન્સ જારી કરવાની તારીખ
૧.	નિલેશકુમાર મોતીલાલ વાલંદ	૨૧/જે.૨૦૦૯	૨૬.૦૨.૨૦૦૯
૨.	નિસરતા તુરસિંગભાઈ ફતાભાઈ	૧૯/જે.૨૦૦૯	૦૪.૧૧.૨૦૦૯
૩.	ફારુકભાઈ અનીસભાઈ કમાલ	૧૧/જે.૨૦૧૦	૧૧.૦૧.૨૦૧૦
૪.	રાહુલકુમાર પ્રદીપકુમાર જોધા રાઠોડ	૧૨/જે.૨૦૧૦	૧૦.૦૩.૨૦૧૦
૫.	બરિયા મનુભાઈ ચોકલાભાઈ	૧૩/જે.૨૦૧૦	૨૩.૦૩.૨૦૧૦
૬.	પરમાર કનુભાઈ રતનાભાઈ	૧૪/જે.૨૦૧૦	૦૧.૦૪.૨૦૧૦
૭.	ભભોર રમેશચંદ્ર ગમનાભાઈ	૧૨/એફ.૨૦૧૦	૨૩.૦૪.૨૦૧૦
૮.	રંગરેજ સલીમભાઈ મોહમદહુસૈન	૧૯/જે.૨૦૧૦	૨૧.૧૨.૨૦૧૦

૨.૨ પરવાનગીઓની અવધિ એક વર્ષની મુદત માટે હતી. તેમ છતાં, નિયમો હેઠળ સક્ષમ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા તમામ કેસોમાં (વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક

૧૨૬૯૩/૨૦૧૪ સિવાય, જેમાં અરજી પ્રથમ વખત કરવામાં આવી હતી) સમયાંતરે પરવાનગીઓનો સમયવધારો કરવામાં આવ્યો હતો. આવા સમયવધારા પછી, પરવાનગીઓ હેઠળની મુદત ૩૧.૦૩.૨૦૧૪ના રોજ પૂર્ણ થવાની હતી. અરજદારોએ નિયમોના નિયમ ૬(૨) હેઠળ નિર્ધારિત મુજબ, પોતાની પરવાનગીઓના નવીનીકરણ માટે જુદી જુદી તારીખોએ અરજીઓ કરી હતી. ૨૦.૦૫.૨૦૧૪ના રોજ, સામાવાળા ક્રમાંક ૨-ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને પ્રાંત અધિકારી, ઝાલોદે, “પરવાનગીઓનું નવીનીકરણ” વિષય હેઠળ અરજદારોને કારણદર્શક નોટિસો જારી કરી હતી. ઉક્ત નોટિસોમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારોએ પોતાની પરવાનગીઓના નવીનીકરણ માટે અરજીઓ કરી છે, પરંતુ સામાવાળા ક્રમાંક ૧-સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ના સૂચનો મુજબ, નવી વ્યવસ્થા ન થાય ત્યાં સુધી કોઈપણ વ્યક્તિને પરવાનગી આપવામાં આવશે નહીં, અને ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈ નવી પરવાનગીઓ જારી કરવામાં આવી નથી, તેથી અરજદારોને દર્શાવવું જોઈએ કે તેમની પરવાનગીઓ કેમ રદ ન કરવી જોઈએ. આ હેતુ માટે અરજદારોને બીજા જ દિવસે, એટલે કે ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના રોજ, બપોરે ૧૨:૦૦ કલાકે, પ્રાંત કચેરી, ઝાલોદ ખાતે વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેવા કહેવામાં આવ્યા હતા. અરજદારો નિર્દેશ મુજબ સામાવાળા ક્રમાંક ૨-પ્રાંત અધિકારી સમક્ષ હાજર રહ્યા હતા. એ જ દિવસે, ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના સમાન શબ્દોમાં લખાયેલા આદેશો દ્વારા, સામાવાળા ક્રમાંક ૨એ સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ના સૂચનોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં તેમની પરવાનગીઓનું નવીનીકરણ

શક્ય નથી એવા આધાર પર અરજદારોની પરવાનગીઓ રદ કરી દીધી હતી. ઉક્ત આદેશોથી વ્યથિત થઈ, અરજદારોએ હાલની અરજીઓ દાખલ કરીને આ અદાલતનો દરવાજો ખટખટાવ્યો છે, જેમાં તેમણે માત્ર પોતાની પરવાનગીઓ રદ કરવાના આદેશોને જ નહીં, પરંતુ સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા જારી કરાયેલા તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ના સૂચનોને પણ પડકાર્યા છે.

૩. વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૮૪૨૨ ઓફ ૨૦૧૪ માં અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધવલ ડી. વ્યાસે વિગતવાર રજૂઆતો કરી છે. જોડાયેલ અરજીઓમાં અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિમલ એ. પુરોહિત જણાવે છે કે તેઓ વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધવલ ડી. વ્યાસ દ્વારા રજૂ કરાયેલ દલીલોને સ્વીકારે છે.

૩.૧ અરજદારો તરફથી, શ્રી ધવલ ડી. વ્યાસ, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા, એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારોના પરવાનો રદ કરવાનો એકમાત્ર કારણ એટલું જ છે કે સામાવાળા સત્તાધિકારીઓના મતાનુસાર, તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની સૂચનાઓને કારણે ઉક્ત પરવાનોનું નવનીકરણ થઈ શકતું નથી. અરજદારોએ તેમના પરવાનોના નવનીકરણ માટે અરજીઓ કરી હતી અને જે તારીખે પડકારેલ આદેશો તા. ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ પસાર કરવામાં આવ્યા, તે દિવસે તેમનો

અવધિકાળ અગાઉથી જ પૂર્ણ થઈ ગયો હતો, કારણ કે પરવાનોનું નવનીકરણ કરવામાં આવ્યું નહોતું. તેથી, જે પરવાનો હવે અસ્તિત્વમાં જ નથી, એવા પરવાનોનું રદકરણ થઈ શકે નહીં. કોઈપણ સ્થિતિમાં, પરવાનોનું રદકરણ માત્ર આ આધાર પર કરવામાં આવ્યું છે કે તેમનું નવનીકરણ થઈ શકતું નથી. સામાવાળા સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કરાયેલ આ કાર્યવાહીનું કારણ માત્ર અને માત્ર સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા જારી કરાયેલ પડકારેલ સૂચનાઓ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ પર આધારિત છે. એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉક્ત સૂચનાઓનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યાં સુધી દાહોદ જિલ્લાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી સૂચનાઓમાં દર્શાવેલ ઓગણીસ વ્યક્તિઓને સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે ફરજો બજાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવેલ નથી. તે ઓગણીસ વ્યક્તિઓને કાળી ચાદીમાં મૂકવામાં આવ્યા છે, પરંતુ અરજદારો તે વ્યક્તિઓમાં સામેલ નથી. પડકારેલ સૂચનાઓમાં વધુમાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી સ્ટેમ્પના વેચાણ માટે નવી વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી તા. ૦૧.૦૧.૨૦૦૪થી અમલમાં કોઈ નવા પરવાના આપવામાં આવશે નહીં. એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે આ સૂચનાઓ તાત્કાલિક સ્વરૂપની છે અને સૂચનાઓમાં દર્શાવેલ ઓગણીસ વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ગેરરીતિઓ અને છેતરપિંડીના બનાવોના પરિણામે ઊભી થયેલી તાત્કાલિક પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે જ બહાર પાડવામાં આવી છે. આ સૂચનાઓ તાત્કાલિક સ્વરૂપની છે તે હકીકત ફકરા-૩ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી નવી વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી તા. ૦૧.૦૧.૨૦૦૪

પછી કોઈ નવા પરવાના જારી કરવામાં આવશે નહીં. એવું નથી કે આ સૂચનાઓ પરવાના જારી કરવા ઉપર કાયમી અથવા સદાકાલીન પ્રતિબંધ મૂકે છે. નવા પરવાના આપવાની કાર્યવાહી માત્ર ત્યાં સુધી સ્થગિત રાખવામાં આવી છે, જ્યાં સુધી નવી વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવે. તેથી, આ સૂચનાઓ અરજદારોના પરવાનો રદ કરવા માટે માન્ય કારણ બની શકે નહીં.

૩.૨ ત્યારબાદ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા દાખલ કરાયેલા જવાબના પરિષ્કેદ-૧૫ માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સત્તાધિકારીઓએ અધિકૃત બેંકો, ટપાલ વિભાગ અને ઉપ-નોંધણી અધિકારીઓના કચેરીઓ ખાતે ફ્રેન્કિંગ અને ઈ-સ્ટેમ્પિંગની સુવિધાઓ માટે જોગવાઈઓ કરી છે. જો આ વૈકલ્પિક વ્યવસ્થાઓ વિવાદિત સૂચનાઓના અનુસંધાને કરવામાં આવી હોય, તો તે સૂચનાઓ હવે અસ્તિત્વમાં રહી શકશે નહીં અને નવી પરવાનગીઓ જારી કરવામાં કોઈ અવરોધ બાકી રહેતો નથી. ઉક્ત સૂચનાઓનો જીવનકાળ પૂર્ણ થઈ ગયો છે અને હવે તે અમલમાં રહેતી નથી.

૩.૩ કે અરજદારો વિવાદિત સૂચનાઓમાં ઉલ્લેખિત ઓગણીસ વ્યક્તિઓમાં સામેલ નથી, જે સ્વીકારાયેલ હકીકત છે. સૂચનાઓ તે ઓગણીસ વ્યક્તિઓના

કૃત્યોને કારણે જારી કરવામાં આવી છે, જેઓને અગાઉથી જ કાળીસૂચિમાં મૂકવામાં આવ્યા છે. અરજદારો સામે તેમના પરવાનાઓના દુરુપયોગ, છેતરપિંડી અથવા કુકૃત્યના કોઈ આક્ષેપો નથી. તેથી, કોઈ માન્ય કારણ વિના, સામાવાળાઓ દ્વારા તેમના પરવાનાઓ રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ તેમની સામે કરી શકાય તેમ નહોતો.

૩.૪ એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે પડકારવામાં આવેલી સૂચનાઓ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની છે, જ્યારે અરજદારોને પરવાનાં વર્ષ ૨૦૦૯માં આપવામાં આવ્યા છે. વધુમાં, અરજદારોને આપવામાં આવેલી કારણ દર્શાવો નોટિસો પરવાનાંના નવીનીકરણ અંગે છે અને રદબાતલ અંગે નથી. પડકારવામાં આવેલા હુકમમાં સમાવેશ પામેલ રદ કરવાની જે આધારભૂત કારણદર્શિકા છે, તે મુજબ અરજદારોના પરવાનાં માત્ર એટલા માટે રદ કરવામાં પાત્ર ગણવામાં આવ્યા છે કે તેમનું નવીનીકરણ થઈ શકતું નથી, તે અયોગ્ય અને મનસ્વી છે તથા અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત નથી.

૩.૫ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પડકારવામાં આવેલ સૂચનાઓ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળની કારોબારી સૂચનાઓના સ્વરૂપની છે અને તે અધિનિયમ તથા નિયમો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાને અતિક્રમિત કરી

શકતી નથી. નિયમ ૬(૨) પરવાનાઓના નવીનીકરણ માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીને સત્તા પ્રદાન કરે છે. આ સત્તા કારોબારી સૂચનાઓ દ્વારા કબજે લેવામાં આવી શકતી નથી. વધુમાં, અરજદારોના કોઈ દોષ વિના, તેમની પરવાનાઓ રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે ઉક્ત સૂચનાઓને આધાર તરીકે બનાવી શકાય નહીં. પડકારવામાં આવેલ સૂચનાઓ માત્ર તાત્કાલિક અવધિ માટે, ઉદ્ભવેલી પરિસ્થિતિને નિયંત્રિત અથવા નિયમિત કરવા માટે જ બહાર પાડવામાં આવી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે નિયમન કરવાની સત્તાનો અથ કોઈ પણ રીતે કાયમી પ્રતિબંધ લાદવાની સત્તા તરીકે કાઢી શકાય નહીં.

૩.૬ આ રજૂઆતના સમર્થનમાં, નરેન્દ્ર એસ. ચઢા અને અન્ય વિ. ગ્રેટર મુંબઈ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્યના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે તા. ૦૮.૧૨.૨૦૧૪ના રોજ આપેલા ચુકાદા પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે, જે સિવિલ અપીલ નં. ૧૦૮૩૬ ઓફ ૨૦૧૪માં (વિશેષ અનુમતિ અરજિ (નાગરિક) નં. ૩૦૩૮ ઓફ ૨૦૧૧માંથી ઉદ્ભવેલ) આપવામાં આવ્યો હતો.

૩.૭ વધુમાં, આ રજૂઆતના સંદર્ભમાં, ગોદાવત પાન મસાલા પ્રોડક્ટ્સ આઈ.પી. લિ. અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૪૦૫૭ (ફરો-૨૭) માં અહેવાલિત, તે મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના એક ચુકાદા પર પણ આધાર મુકવામાં આવ્યો

છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે નિયમો માત્ર અસ્થાયી અવધિ માટે જ અમલમાં રહે છે, જે દરમિયાન નિયંત્રણ કરવાની જરૂરિયાત ધરાવતી તાત્કાલિક પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં હોય છે, અને અધિનિયમ હેઠળની સત્તા એવી છે કે જે સત્તાધિકારીને લાંબા ગાળાના સમય માટે પ્રતિબંધ લાદવાની સત્તા આપે છે, એવી રાજ્ય સરકારની દલીલ સ્વીકારવી શક્ય નથી.

૩.૮ હવે વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, હાલના કેસમાં, અધિનિયમ અથવા નિયમોમાં એવી કોઈ સત્તા નથી કે જે સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટને અધિનિયમ હેઠળ પરવાનગીપત્રોના નવીનીકરણની વૈધાનિક સત્તાના ઉપયોગને નિયંત્રિત અથવા વિનિયમિત કરવા સશક્ત બનાવે. ભલે એવું માન્ય રાખવામાં આવે કે આવી સત્તા અસ્તિત્વમાં છે, તો પણ વૈકલ્પિક રીતે એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, નરેન્દ્ર એસ. ચઢ્ઢા તથા અન્ય વિ. ગ્રેટર મુંબઈ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન તથા અન્ય (સુપ્રા) માં જેવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે, તે મુજબ વિનિયમિત કરવાની સત્તાનો અર્થ પ્રતિબંધ મૂકવાની સત્તાને સમાવેશ કરતી હોય એમ વાંચી શકાય નહીં.

૩.૯ વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે નિયમોની નિયમ ૬ સ્ટેમ્પ વિકેતાઓની નિયુક્તિ અંગે છે. નિયમ ૬ ની ઉપનિયમ (૨) ની જોગવાઈમાં

એવા ભંગોના પ્રકારોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, જે સ્ટેમ્પ વિકેતાઓ દ્વારા કરવામાં આવી શકે અને જેના માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીને તેમના પરવાણાંના નવીનીકરણનો ઇનકાર કરવાની સત્તા છે. તેમાં ઉલ્લેખિત ભંગો એ છે કે સ્ટેમ્પનો પૂરતો જથ્થો જાળવી રાખવામાં નિષ્ફળતા, સ્ટેમ્પ વિકેતાની પાસે જથ્થો ઉપલબ્ધ હોવા છતાં ચોક્કસ પ્રકારના અથવા મૂલ્યવર્ગના સ્ટેમ્પ વેચવાનો ઇનકાર, તથા નિયમ ૧૪ ની ઉપનિયમ (૩) માં જોગવાઈ મુજબ જથ્થા નોંધપોથી જમા કરાવવામાં નિષ્ફળતા. આ જ એવા એકમાત્ર ભંગો છે, જેના માટે પરવાણાંના નવીનીકરણનો ઇનકાર કરી શકાય. અરજદારોએ ઉપરોક્ત પૈકી કોઈપણ ભંગ કર્યો નથી, તેથી તેમના પરવાણાંના નવીનીકરણ માટેની અરજીઓ પર વિચારણા કેમ કરવામાં આવી નથી અને તેના બદલે તેમના પરવાણાં કેમ રદ કરવામાં આવ્યા છે તે માટે કોઈ કારણ નથી.

૩.૧૦ સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ ના વાંધાજનક સૂચનોનો ઉલ્લેખ કરતાં, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ રજૂ કરે છે કે ઉક્ત સૂચનો, જ્યાં સુધી તે દાહોદ જિલ્લાને સંબંધિત છે, ત્યાં સુધી સ્વરૂપે ભેદભાવપૂર્ણ છે. ગુજરાત રાજ્યના અન્ય ભાગોમાં પરવાનાઓના નવીકરણ પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી. ઉપરોક્ત સૂચનોના આધાર પર માત્ર દાહોદ જિલ્લામાં જ પરવાનાઓનું નવીકરણ કરવામાં આવતું નથી, જ્યારે તે સૂચનો

દેખીતી રીતે તાત્કાલિક સ્વરૂપના છે, છતાં સામાવાળાઓ દ્વારા તેમનો કાયમી ધોરણે ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૩.૧૧ એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે પડકારાયેલ સૂચનાઓ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ અને ૧૯(૧)(જી) હેઠળ અરજદારોના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરે છે. વધુમાં, તે નિયમોના નિયમ ૬ હેઠળ પરવાનાં મંજૂર કરવાની સત્તાના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. તેથી, પડકારાયેલ સૂચનાઓ રદ કરવામાં આવવા યોગ્ય છે.

૪. શ્રી પી.પી. બાણાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલે, અરજદારોની તરફેથી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોનો વિરોધ કર્યો છે અને સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબી સોગંદનામાઓની સમગ્ર સામગ્રી તરફ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું છે. ઉક્ત જવાબી સોગંદનામાઓના આધારે, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સ્ટેમ્પ વેન્ડરનું પરવાનો રદ કરવાની સત્તા નિયમ ૧૧માંથી, અધિનિયમની કલમો ૬૯ અને ૭૦ સાથે વાંચવામાં આવે ત્યારે, પ્રાપ્ત થાય છે. નિયમ ૧૧ હેઠળની સત્તા તે મંજૂર કરનાર સત્તાવાળાને કોઈપણ સમયે પરવાનો રદ કરવાનો અધિકાર આપે છે. રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આક્ષેપિત આદેશો નિયમ ૧૧ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ

કરીને પસાર કરવામાં આવ્યા છે. કારણ કે આવી સત્તા સામાવાળાઓને ઉપલબ્ધ છે, તેથી આક્ષેપિત આદેશોમાં કોઈ કાનૂની ખામી નથી.

૪.૧ વધુમાં, માનનીય સહાયક સરકારી વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, જ્યાં સુધી પડકારાયેલ સૂચનાઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી પડકારાયેલા આદેશો પસાર કરનાર સત્તાધિકારી સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા જારી કરાયેલ સૂચનાઓનું પાલન કરવા માટે ફરજબદ્દ છે. અરજદારોના પરવાના સૂચનાઓની તારીખ પછી જારી કરવામાં આવ્યા હતા, તેથી તેઓ સૂચનાઓ અનુસાર ન હોવાથી રદ કરવામાં આવવા પાત્ર છે.

૪.૨ કે આ સૂચનાઓ બહાર પાડવામાં આવી કારણ કે જાણવા મળ્યું હતું કે છેલ્લા થોડાં વર્ષોમાં કૌભાંડો અને છેતરપિંડીના અનેક બનાવો સત્તાવાળાઓના ધ્યાનમાં આવ્યા હતા. તેથી ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી નવા પરવાના ન આપવા અંગે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે આ સૂચનાઓ ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી નવા પરવાના જારી કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે, ત્યારે સત્તાવાળાઓ અરજદારોના પરવાના રદ કરવા માટે તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં છે.

૪.૩ ઉપરોક્ત રજૂઆતોના આધારે, અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવે તેવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે.

૫. પ્રતિઉત્તરમાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધવલ ડી. વ્યાસે આ રજૂઆત ફરીથી દોહરાવી છે કે તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ ની સૂચનાઓને વર્તમાન અરજીઓમાં અન્ય બાબતો સાથે આ આધાર પર પડકારવામાં આવી છે કે નિયમો હેઠળ પરવાના આપવાની અથવા તેમનું નવીનીકરણ કરવાની કાયદેસરની સત્તા કાર્યપાલક સૂચનાઓ દ્વારા મર્યાદિત કરી શકાતી નથી. સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે અરજદારોને પરવાના મંજૂર કરનાર આદેશો રદ કરવામાં આવ્યા નથી. તેના બદલે, અરજદારો દ્વારા તેમના પરવાનાના નવીનીકરણ માટે કરવામાં આવેલી અરજીઓ પર, અને તે પણ પરવાના પહેલેથી જ સમાપ્ત થઈ ગયા બાદ, રદબાતલના વિવાદિત આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. પરવાનો રદ કરવાની કાર્યવાહી નિયમોના નિયમ ૧૧ હેઠળ સત્તાના માન્ય ઉપયોગ તરીકે ગણાવી શકાય નહીં અને સામાવાળાઓને નિયમોના નિયમ ૬ ના ઉપનિયમ (૨) હેઠળ નવીનીકરણની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા, અરજદારોના તેમના પરવાનાના નવીનીકરણ માટેના અરજિપત્રો પર વિચારણા કરીને, આહ્વાન કરી શકાય.

૬. આ અદાલતે સંબંધિત પક્ષકારોના માનનીય વકીલોને વિસ્તૃત રીતે સાંભળ્યા છે, અરજીઓમાં કરવામાં આવેલ નિવેદનો તેમજ તેની સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજોનું પરિશીલન કર્યું છે અને અદાલતમાં રજૂ કરાયેલ દલીલોનો વિચાર કર્યો છે.

૭. અદાલત પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતોનો વિચાર કરે તે પહેલાં, અધિનિયમ અને નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરી શકાય.

૮. અધિનિયમની કલમ ૬૯ મુજબ રાજ્ય સરકારને નીચે મુજબ નિયમો બનાવવાની સત્તા આપવામાં આવે છે:

“૬૯. રાજ્ય સરકાર નિયમન કરવા માટે નિયમો બનાવી શકે છે:

(એ) સ્ટેમ્પો અને સ્ટેમ્પ લગાડેલા કાગળોની પુરવઠા અને વેચાણ.

(બી) તેવા વ્યક્તિઓ કે જેઓ દ્વારા જ આવી વેચાણ પ્રક્રિયા હાથ ધરવાની રહેશે, અને

(સી) તેવી વ્યક્તિની ફરજો અને મહેનતાણું: [પરંતુ શરતે કે આવા નિયમો દસ નયા પૈસા અથવા પાંચ નયા પૈસાના ચોંટાડવાના સ્ટેમ્પોના વેચાણ પર પ્રતિબંધ મૂકાશે નહીં.]”

૯. અધિનિયમની કલમ ૭૦, નીચે મુજબ, અધિનિયમના હેતુને અમલમાં મૂકવાની સત્તાને સમાવે છે:

“૭૦. અધિનિયમના હેતુને અમલમાં મૂકવા માટે સામાન્ય રીતે નિયમ બનાવવાની સત્તા:

આ અધિનિયમના હેતુઓને સામાન્ય રીતે અમલમાં મૂકવા માટે રાજ્ય સરકાર નિયમો બનાવી શકે છે, અને આવા નિયમો દ્વારા તેમના ભંગ બદલ લાગુ થનારા દંડનું નિર્ધારણ કરી શકે છે, જે કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં પાંચસો રૂપિયાથી વધુ નહીં હોય.”

૧૦. અધિનિયમની કલમ ૬૯ અને ૭૦ હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્ટેમ્પોના પુરવઠા અને વેચાણને નિયમિત કરવા, આપું વેચાણ કઈ વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવવાનું છે તે નક્કી કરવા અને તેવી વ્યક્તિઓના ફરજો તથા મહેનતાણા નિર્ધારિત કરવા માટે નિયમો ઘડવામાં આવ્યા છે.

૧૧. લાઈસન્સપ્રાપ્ત સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે કોઈ વ્યક્તિની નિમણૂક કરવાની સત્તા નિયમોની નિયમ ૬(૧) માં સમાવાયેલ છે. પ્રાથમિક તબક્કામાં, આવી સત્તાનો ઉપયોગ એક વર્ષની અવધિ માટે કરવો રહે છે. આવી વ્યક્તિએ પૂર્ણ કરવાની આવશ્યકતાઓનો ઉલ્લેખ પણ ઉક્ત નિયમમાં કરવામાં આવ્યો છે. સ્ટેમ્પ વેચનારના લાઈસન્સના નવીનીકરણ કરવાની સત્તા નિયમ ૬ ના ઉપનિયમ (૨) માં સમાયેલ છે. નિયમ ૬ નીચે પુનઃઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે:

“૬.(૧) રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ બાબતમાં સત્તાપ્રદાન કરાયેલા કલેક્ટર અથવા અન્ય કોઈ અધિકારી, નીચે દર્શાવેલ આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરનાર વ્યક્તિને એક વર્ષની અવધિ માટે લાઈસન્સપ્રાપ્ત સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે નિયુક્ત કરી શકે છે:

(એ) ૨૧ વર્ષથી ઓછી ન હોય અને ૧૦ વર્ષથી વધુ વયની ન હોય:

(બી) માધ્યમિક શાળા પ્રમાણપત્ર પરીક્ષા પાસ કરી હોય: શરતે કે અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ, સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગ, વિધવા અથવા પરિત્યક્ત મહિલાઓ અને દિવ્યાંગ વ્યક્તિને સંબંધિત ઉમેદવારના હિતમાં ઉચ્ચત્તમ વયમર્યાદામાં પાંચ વર્ષ સુધી શિથિલતા આપવામાં આવી શકે છે.

(સી) લાયસન્સપ્રાપ્ત સ્ટામ્પ વેચનાર તરીકે નિમાયેલ વ્યક્તિએ, તેને નોકરી મળતાં, સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ પોતાનું લાઇસન્સ જમા કરાવવું પડશે.

(ડી) તેને ઉક્ત હેતુ માટે ઓછામાં ઓછી રૂપિયા ૮,૦૦૦/- ની ન્યૂનતમ રકમનું રોકાણ કરવું પડશે: પરંતુ શરત એ છે કે, જ્યાં નિયુક્તિ સત્તાધિકારી સંતોષ પામે ત્યાં વિધવા અથવા ત્યજાયેલી સ્ત્રી, વિકલાંગ તથા બેરોજગાર શિક્ષિત વ્યક્તિના કિસ્સામાં રોકાણની મર્યાદા રૂપિયા ૫,૦૦૦/- સુધી શિથિલ કરી શકાય: વધુમાં શરત એ છે કે, કિંમતમાં રૂપિયા ૨,૦૦૦/- થી વધુ મૂલ્યના સ્ટેમ્પ કાગળ પર ઉભરેલા અથવા કોતરેલા સ્ટેમ્પના વેચાણ માટેનું પરવાણું રાજ્ય સરકારની પૂર્વ મંજૂરી પ્રાપ્ત કર્યા પછી જ આપવામાં આવશે: વધુમાં એ પણ શરત એ છે કે અમદાવાદ શહેરમાં, સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ, સ્ટેમ્પ્સના વધારાના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ અને સ્ટેમ્પ્સના ઉપ-સુપરિન્ટેન્ડન્ટથી બનેલી સમિતિ, વેચાણના સરેરાશ આંકડા અને સંબંધિત વિસ્તારની વસ્તીના આધારે, દર બે વર્ષે એક વર્ષના ગાળામાં પરવાનાધારક સ્ટેમ્પ વિક્રેતાઓ તરીકે પરવાણું આપવામાં આવનારી નિશ્ચિત સંખ્યાની વ્યક્તિઓનો નિર્ણય કરશે: તેમજ શરત એ છે કે રાજ્યના અન્ય શહેરો અને જિલ્લાઓમાં, જિલ્લાનો કલેક્ટર, વેચાણના સરેરાશ આંકડા અને સંબંધિત વિસ્તારની વસ્તીના આધારે તથા તેના દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા અન્ય અધિકારીઓનો સમાવેશ કરતી સમિતિ રચશે અને આવા દરેક સ્થળ/વિસ્તાર માટે પરવાનાધારક સ્ટેમ્પ વિક્રેતાઓની સંખ્યા દર બે

વર્ષે નક્કી કરશે અને તે માટે નિશ્ચિત વ્યક્તિઓને એક વર્ષના ગાળા માટે પરવાનાધારક સ્ટેમ્પ વિકેતાઓ તરીકે નિયુક્ત કરશે.

(૧-એ) રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ બાબતમાં સશક્ત બનાવવામાં આવેલ કલેક્ટર અથવા અન્ય કોઈ અધિકારી, લાઇસન્સપ્રાપ્ત સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે નિયુક્ત એવી વ્યક્તિને, તેના પર પાસપોર્ટ કદનો ફોટોગ્રાફ ચોંટાડેલ અને વિધિવત્ હસ્તાક્ષરિત તથા મુદ્રાંકિત ઓળખપત્ર આપશે. લાઇસન્સપ્રાપ્ત સ્ટેમ્પ વેચનારએ વેચાણના સ્થળે હંમેશા પોતાની પાસે ઉપરોક્ત ઓળખપત્ર રાખવું પડશે.

(૨) ઉપકલમ (૧) હેઠળ આપવામાં આવેલ દરેક પરવાનો પરિશિષ્ટ ૧૧ મુજબ નાણાકીય વર્ષના અંતે વધુ એક વર્ષના ગાળા માટે નવિકરણ કરી શકાય છે: પરંતુ શરતે કે, જ્યારે પરવાનાધારક વેચનારએ આ નિયમોમાંથી કોઈપણ નિયમનો ભંગ કર્યો હોય અથવા સ્ટેમ્પનો પૂરતો જથ્થો જાળવી રાખવામાં નિષ્ફળ ગયો હોય અથવા તેની પાસે જથ્થો ઉપલબ્ધ હોવા છતાં ચોક્કસ પ્રકારના અથવા મૂલ્યમાનના સ્ટેમ્પો વેચવાનો ઇનકાર કર્યો હોય અથવા નિયમ ૧૪ ના ઉપનિયમ (૩) માં જોગવાઈ મુજબ જથ્થા નોંધપોથી જમા કરાવવામાં નિષ્ફળ ગયો હોય, ત્યારે પરવાનોનું નવિકરણ કરવા સક્ષમ સત્તાધિકારી પરવાનોનું નવિકરણ કરવા ઇનકાર કરી શકે છે.” (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૨. નિયમ ૬ ના ઉપનિયમ (૨) હેઠળ પરવાના ના નવીનીકરણ કરવાની સત્તા નાણાકીય વર્ષના અંતે વધુ એક વર્ષની અવધિ માટે છે. નવીનીકરણ કરવાની આ સત્તામાં, નિયમ ૬ ના ઉપનિયમ (૨) ની શરત હેઠળ ઉદ્દેશિત કેટલાક ભંગો થયેલ હોય તો પરવાનું નવીનીકરણ નકારવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે. તે ભંગો આ મુજબ છે: (૧) કોઈપણ નિયમનો ભંગ, (૨) સ્ટેમ્પનો પૂરતો જથ્થો જાળવી રાખવામાં નિષ્ફળતા અથવા સ્ટેમ્પ વેચનાર પાસે જથ્થો ઉપલબ્ધ હોવા છતાં સ્ટેમ્પના કોઈ વિશિષ્ટ પ્રકાર અથવા મૂલ્યવર્ગનું વેચાણ કરવા ઈનકાર, અને (૩) નિયમ ૧૪ ના ઉપનિયમ (૩) મુજબ જથ્થા નોંધપોથી જમા કરાવવામાં નિષ્ફળતા. આ જ માત્ર ત્રણ પરિસ્થિતિઓ છે, જેમાં સક્ષમ પ્રાધિકારી સ્ટેમ્પ વેચનારનું પરવાનું નવીનીકરણ કરવાનું નકારી શકે છે.

૧૩. નિયમ ૧૧ માં પહેલેથી જ મંજૂર કરાયેલ લાઈસન્સને રદ કરવાની સત્તા સમાયેલ છે, અને તેનો શબ્દપ્રયોગ નીચે મુજબ છે:

૧૧. આ નિયમો હેઠળ આપવામાં આવેલ દરેક અનુજ્ઞાપત્ર રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા તે આપનાર સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈપણ સમયે રદ કરી શકાય તેવું રહેશે.

૧૪. આ સ્વીકારાયેલ સ્થિતિ છે કે અરજદારોને સ્ટેમ્પ વિક્રેતા તરીકેના પરવાના શરૂઆતમાં વર્ષ ૨૦૦૮ માં મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. ઉક્ત પરવાનાઓ નિયમ

ક ના ઉપનિયમ (૨) હેઠળ સમયાંતરે નવિકરણ કરવામાં આવ્યા છે. આ પણ સ્વીકારાયેલ હકીકત છે કે અરજદારો વિરુદ્ધ કુદૃત્યના અથવા કોઈપણ પ્રકારના ભંગ આચરવાના, જેમાં નિયમ ક ના ઉપનિયમ (૨) ની શરતના અપવાદખંડમાં ઉદ્દેખિત ભંગોનો પણ સમાવેશ થાય છે, આવા કોઈ આક્ષેપો નથી.

૧૫. અરજદારોએ તેમના લાઈસન્સોના નવીનીકરણ માટે ૨૭મીથી ૩૦મી માર્ચ, ૨૦૧૪ દરમિયાન જુદી જુદી તારીખોએ અરજીઓ કરી હતી. પ્રથમ વખત, સામાવાળા નં.૩ એ “લાઈસન્સોના નવીનીકરણ” શીર્ષક હેઠળ અરજદારોને તા. ૨૦.૦૫.૨૦૧૪ના કારણ દર્શાવો નોટિસો જારી કર્યા હતા. નોટિસોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા નં.૧ દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની સૂચનાઓના પ્રકાશમાં, તા. ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈ નવા લાઈસન્સો જારી કરવાના ન હતા; તેથી, અરજદારોના લાઈસન્સો તે પછી જારી કરવામાં આવ્યા હોવાથી, તેઓ રદ કરવા પાત્ર છે. આ રીતે, અરજદારોના લાઈસન્સોના નવીનીકરણ માટેની અરજીઓ પર વિચાર કરવા બદલે, સામાવાળા સત્તાધિકારીઓએ સીધા જ તેઓને રદ કરી દીધા, કારણ કે તેમના મુજબ, જણાવેલ લાઈસન્સોનું નવીનીકરણ થઈ શકતું ન હતું.

૧૬. સામાવાળા ક્રમાંક ૩ દ્વારા અરજદારોને ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના રોજ ૧૨:૦૦ કલાકે તેમના કચેરી ખાતે હાજર રહી કારણ દર્શાવવા માટે માત્ર એક જ દિવસ આપવામાં આવ્યો હતો. અરજદારો તે તારીખે હાજર રહ્યા પછી, ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના વિવાદિત આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા, જેના દ્વારા ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની સૂચનાઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં તેમની લાઇસન્સોનું નવીનીકરણ થઈ શકતું ન હોવાથી તેમની લાઇસન્સો રદ કરવામાં આવી.

૧૭. આ તબક્કે, સ્ટેમ્પ્સના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની વિવાદિત સૂચનાઓનું અવલોકન કરવું યોગ્ય રહેશે. ઉક્ત સૂચનાઓના પ્રારંભિક પરિણેદો સામાન્ય સ્વરૂપના છે. જોકે, પરિણેદ-૪(એ) (સ્થાનિક વર્ણમાળામાં ‘કે’)માં એવા ઓગણીસ વ્યક્તિઓનો ઉલ્લેખ છે, જેમની સ્ટેમ્પ વેચાણકર્તા તરીકેની લાઇસન્સો તેમના દ્વારા આચરાયેલી કથિત ગેરરીતિઓના આધારે રદ કરવામાં આવી હતી. પરિણેદ-૪(બી) (સ્થાનિક વર્ણમાળામાં ‘ખ’)માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જેમની લાઇસન્સો રદ કરવામાં આવી છે એવા તે ઓગણીસ વ્યક્તિઓને કાળાસૂચીમાં મુકવામાં આવ્યા છે. ઉક્ત પરિપત્રનો પરિણેદ-૩ આક્ષેપિત ભાગ છે. તેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સ્ટેમ્પો અને સ્ટેમ્પ પેપરોના વેચાણ માટે નવી વ્યવસ્થા ન થાય અને આ સંદર્ભમાં આદેશો પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી, ૦૧.૦૧.૨૦૦૪થી અમલમાં આવે તે રીતે, કોઈપણ વ્યક્તિને સ્ટેમ્પ વેચાણકર્તા તરીકે લાઇસન્સ આપવામાં આવશે નહીં.

૧૮. આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારણ માટે ત્રણ પ્રશ્નો ઊભા થાય છે, જે સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોની સમગ્ર વ્યાપ્તિ આવરી લેશે.

૧૯. પ્રથમ પ્રશ્ન એ છે કે શું પડકારવામાં આવેલ સૂચનાઓ, જે વધુમાં વધુ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ હેઠળની કાર્યપાલક સૂચનાઓ ગણાય, તે કાયદેસરના નિયમોના બળે સત્તાધિકારીઓમાં નિહિત સત્તાને અતિક્રમિત કરી શકે? બીજો પ્રશ્ન એ રહેશે કે શું કોઈ સત્તાધિકારીની સત્તાને નિયમિત કરવાનો પ્રયત્ન કરતી સૂચનાઓ અનિશ્ચિત કાળ સુધી યથાવત્ રહી શકે? ત્રીજો પ્રશ્ન એ છે કે શું નિયમોની નિયમ ૧૧ હેઠળ સ્ટેમ્પ વેચનારના પરવાના રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ યથેચ્છ રીતે, ચુકિતસંગત કારણો વિના, માત્ર એટલા માટે કરી શકાય કે આવી સત્તા નિયમો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવી છે?

૨૦. પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે, નિયમ ૬(૧) અને ૬(૨) નો ફરી એકવાર સંદર્ભ લેવામાં આવી શકે છે. નિયમ ૬(૧) હેઠળ કલેક્ટર અથવા આ બાબતમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા સશક્ત બનાવાયેલ અન્ય કોઈ વ્યક્તિને, એક વર્ષના ગાળાના માટે કોઈ વ્યક્તિને પરવાનાધારક સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે નિયુક્ત કરવાની સત્તા અપાય છે. નિયમો બનાવવાની સત્તા અધિનિયમની કલમ ૬૯ અને ૭૦ માંથી પ્રાપ્ત થાય છે અને આ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને આ નિયમો

બનાવવામાં આવ્યા છે. વિવાદિત સૂચનાઓ તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ નિયમો હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને જારી કરવામાં આવી નથી, પરંતુ તે કાર્યપાલક સત્તાના ઉપયોગનું પરિણામ છે. તેથી, તે કાર્યપાલક સૂચનાઓ છે, જેઓને વૈધાનિક નિયમો જેટલું બલ પ્રાપ્ત નથી.

૨૧. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિકલ એન્ડ મેકેનિકલ એન્જિનિયરિંગ સર્વિસ ગ્રુપ એ (ડાયરેક્ટ રિફ્રૂટ્સ) એસોસિયેશન, સી.ફરિયાદપક્ષના સાહેદડી. અને અન્ય, જેનો અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૩ માં પ્રકાશિત થયેલ છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ નિર્ધારિત કર્યું છે:

૧૦. હવે કાયદાનો એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે કાર્યપાલક હુકમ નિયમોના અનુરૂપ જ પસાર થવો જોઈએ. રાજ્ય સરકારને કાર્યપાલક સૂચનાઓ જારી કરવાની સત્તા ખાલી જગ્યા પૂરી કરવા અથવા તે ક્ષેત્ર આવરી લેવા સુધી મર્યાદિત છે, જે અન્યથા પ્રવર્તમાન નિયમો દ્વારા આવરાયેલું નથી. સેન્ટ રામ શર્મા વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન એન્ડ અન્ય એક [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૯૧૦] અને ડી.ડી.એ. અને અન્યો [(૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૨૯૭] જુઓ. આવા કાર્યાલય આદેશો કાનૂની નિયમોને અધિનસ્ત હોવા જોઈએ.

૨૨. તેથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે નિયમો જે ક્ષેત્ર માટે ઘડવામાં આવ્યા છે તે ક્ષેત્રને નિયમિત કરશે અને નિયમો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાને વહીવટી સૂચનાઓ દ્વારા મર્યાદિત કરી શકાતી નથી, કારણ કે આવી સૂચનાઓ માત્ર એવા ક્ષેત્રોને આવરી લેવા માટે જ જારી થઈ શકે છે, જે નિયમો દ્વારા આવરી લેવાયેલા નથી. હાલના કેસમાં, પરવાનાઓના નવીનીકરણ અને રદબાતલ અંગેના નિયમો સ્પષ્ટ છે અને આ બાબતમાં કોઈ સૂચનાઓની આવશ્યકતા નથી. તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની આદેશિત સૂચનાઓનો અનુચ્છેદ-૩, નિયમ ૬(૧)માંથી ઉત્પન્ન થતી કોઈ વ્યક્તિને પરવાનાપ્રાપ્ત સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે નિયુક્ત કરવાની સત્તાને મર્યાદિત કરવાનો પ્રભાવ ધરાવે છે. સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ મુજબ, વહીવટી સૂચનાઓ નિયમો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તા પર અતિક્રમણ કરી શકતી નથી, અથવા નિયમો જે ક્ષેત્રને આવરી લે છે તે જ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરી શકતી નથી, જ્યારે તે નિયમો સ્ફટિક જેવી સ્પષ્ટતા ધરાવતા હોય અને કોઈપણ ઉણપથી મુક્ત હોય.

૨૩. સામાવાળા ક્રમાંક ૩ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશોમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉક્ત સૂચનાઓ અનુસાર અરજદારો સહિત કોઈપણ વ્યક્તિને ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈપણ પરવાના મંજૂર કરી શકાતા નહોતાં. આ અદાલતના સુવિચારિત મત મુજબ નિયમ ૬(૧) માં વિધાનમંડળ દ્વારા આવી કોઈ મર્યાદાઓ મૂકવામાં આવી નથી. વિવાદિત સૂચનાઓ જારી કરીને

સામાવાળાઓ નિયમ ૬(૧) માં સમાયેલ સ્ટેમ્પ વિકેતાઓની નિમણૂક કરવાની સત્તાને અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે, જે કાયમીત્વની સરહદે પહોંચે તેવી હોય, મર્યાદિત કરી શકતા નથી. આ હદ સુધી, તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ ની સૂચનાઓ સ્થિર થયેલી કાનૂની સ્થિતિના વિરુદ્ધ છે.

૨૪. બીજા પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે, એટલે કે સત્તાધિકારીની સત્તાને નિયમિત કરવાનો પ્રયત્ન કરતી કારોબારી સૂચનાઓ શું કાયમીરૂપે અમલમાં રહી શકે કે કેમ, તે નિર્ધારિત કરવા માટે, ફરી એકવાર વિવાદિત સૂચનાઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે જેથી જેમાં તે ગૂંથવામાં આવી છે તેવી ભાષા અને જે સંબંધિત સંદર્ભમાં તે જારી કરવામાં આવી છે તેનો પરીક્ષણ કરી શકાય. ઉક્ત સૂચનાઓનું વાંચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે તે જારી કરવાનો કારણ એ હતું કે ઓગણીસ સ્ટેમ્પ વેન્ડરો દ્વારા કથિત રીતે કરવામાં આવેલ છેતરપિંડી અને ગેરરીતિના બનાવો પ્રકાશમાં આવ્યા હતા. તે ઓગણીસ સ્ટેમ્પ વેન્ડરોના પરવાનાઓ રદ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને કાળાસૂચિમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા. આવી ગેરરીતિઓને કારણે નવી વ્યવસ્થાઓ કરવાની અને નવા આદેશો જારી કરવાની બાબત નક્કી કરવામાં આવી હતી. એવું ઠેરવવામાં આવેલ હતું કે જ્યાં સુધી નવી વ્યવસ્થાઓ કરવામાં ન આવે અને નવા આદેશો જારી ન થાય ત્યાં સુધી ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈ નવા પરવાના જારી ન કરવા. નિર્વિવાદ રીતે, અરજદારો તે ઓગણીસ કાળાસૂચિબદ્ધ વ્યક્તિઓમાંના નથી. વિપરીત રીતે, અરજદારો વિરુદ્ધ નિયમોના

ભંગનો કે કોઈપણ પ્રકારની ગેરરીતિનો કોઈ આક્ષેપ નથી. વિવાદિત સૂચનાઓની ભાષા અને સંદર્ભ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તે ઓગણીસ વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી છેતરપિંડી અને ગેરરીતિના બનાવો બહાર આવવાને કારણે ઊભી થયેલી આકસ્મિક પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે જારી કરવામાં આવી છે. તે સંદર્ભમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી નવી વ્યવસ્થાઓ કરવામાં ન આવે અને નવા આદેશો પસાર ન થાય ત્યાં સુધી ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈ પરવાના જારી ન કરવા.

૨૫. એ નોંધવા યોગ્ય છે કે તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ના નિર્દેશો જાહેર કર્યા બાદ અંદાજે અગિયાર વર્ષ વીતી ગયા છે. કલ્પનાના કોઈપણ અતિરેકથી પણ એવું કહી શકાય નહીં કે જ્યારે આ નિર્દેશો જાહેર કરવામાં આવ્યા ત્યારે ઊભી થયેલી તાત્કાલિક પરિસ્થિતિ આજે પણ ચથાવત્ પ્રવર્તે છે. વિવાદિત નિર્દેશોના ફ્કરા-૩માં ઉલ્લેખિત “નવી વ્યવસ્થાઓ” અથવા “નવા આદેશો” કરવામાં આવ્યા છે કે નહીં, તે દર્શાવવા માટે નોંધપર કશું જ ઉપલબ્ધ નથી. સામાવાળા ક્રમાંક-૨ દ્વારા દાખલ કરાયેલા જવાબી સોગંદનામાના ફ્કરા-૧૫માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સત્તાધિકારીઓએ અધિકૃત બેંકો, ટપાલ વિભાગ અને ઉપ-નોંધણી અધિકારીઓની કચેરીઓ ખાતે ફ્રેન્કિંગ તથા ઈ-સ્ટેમ્પિંગ જેવી સુવિધાઓ માટે જોગવાઈઓ કરી છે. જો આ જ વિવાદિત નિર્દેશોમાં કલ્પિત નવી વ્યવસ્થાઓ

હોય, તો તેમના દ્વારા લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ પોતાનો આયુષ્યકાળ પૂર્ણ કરી ચૂક્યો છે અને હવે વધુ સમય સુધી અસ્તિત્વમાં રહી શકે તેમ નથી.

૨૬. સૂચનાઓમાં સમાવાયેલ ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી નવી લાયસન્સો જારી કરવા બાબતનો પ્રતિબંધ સ્વભાવથી કાયમી હોવા માટે નિર્ધારિત નથી. ક્યાંય પણ એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી. સ્પષ્ટ છે કે, નવી વ્યવસ્થાઓ કરવામાં આવે ત્યાં સુધીનો આ એક તાત્કાલિક પ્રતિબંધ છે. તેથી, સામાવાળાઓ સૂચનાઓનો એવો અર્થ કાઢી શકતા નથી કે જાણે તેમાં નવી લાયસન્સો જારી કરવા અથવા લાયસન્સોના નવીનીકરણ વિરુદ્ધ સદાકાળ માટે કાયમી પ્રતિબંધ સમાયેલ હોય. જો સામાવાળાઓ દ્વારા સૂચનાઓનું એવું અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું હોય, તો તે સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર અને વિધિવિરુદ્ધ છે.

૨૭. આ સંદર્ભમાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉદ્દેખિત સર્વોચ્ચ અદાલતના નરેન્દ્ર એસ. ચઢ્ઢા અને અન્ય વિ. ગ્રેટર મુંબઈ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૨૪. ગુજરાત વડી અદાલતના મામલામાં, બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૩૩ સાથે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૪૪ વાંચીને કરવામાં આવેલ હોવાનું દર્શાવતો તા. ૧૪મી જુલાઈ, ૨૦૧૧નો એક હુકમ, હોટેલ અને રેસ્ટોરાંઓને હૂકાહની સુવિધા પૂરી પાડવાથી પ્રતિબંધિત કરતો હતો અને હૂકાહ બારોને પ્રતિબંધિત કરતો હતો. એક વિસ્તૃત ચુકાદા દરમિયાન, વિભાગીય ખંડપીઠે ધૂમ્રપાન તથા સામાન્ય રીતે તમાકુ ઉત્પાદનોના અનિષ્ટ પ્રભાવનો ઉલ્લેખ કર્યો અને અંતે આ નિષ્કર્ષે પહોંચી કે બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૩૩માં પ્રતિબંધ મૂકવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે, અને જણાવ્યું કે “વિનિયમિત કરવું” શબ્દમાં “મર્યાદા” અને અત્રે સુધી કે “પ્રતિબંધ”નો પણ સમાવેશ થાય છે. આ પ્રસ્તાવના સમર્થનમાં અનેક સત્તાધિકારીઓ દર્શાવવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ વડી અદાલતને બંધનકારક એવી એક સત્તા ધ્યાનમાં લેવાઈ નહોતી. હિમત લાલ કે. શાહ વિ. પોલીસ કમિશનર, અમદાવાદ, (૧૯૭૩) ૧ એસ.સી.સી. ૨૨૭ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે એ જ અધિનિયમ, એટલે કે બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૩૩ હેઠળ “વિનિયમિત કરવું” શબ્દનું અર્થઘટન કરવાનું હતું.

અદાલતે ઠરાવ્યું:

૧૫. વિજ્ઞાન વકીલશ્રીએ ઉઠાવેલા પ્રથમ મુદ્દા તરફ આવતાં, અમને એવું જણાય છે કે કલમ ૩૩(ઓ) માં આવેલો “નિયમન કરવું” શબ્દ, જાહેર માર્ગ પર સભા

યોજાય તે પહેલાં થોડા દિવસો અગાઉ લેખિત પરવાનગી લેવી જોઈએ તેવી જોગવાઈ નિર્ધારિત કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ કરે છે. કલમ ૩૩(ઓ) હેઠળ તમામ સભાઓ અથવા શોભાયાત્રાઓને પ્રતિબંધિત કરતો કોઈ નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી. આ કલમ એ આધાર પર આગળ વધે છે કે જનતાને માર્ગો પર અને માર્ગો સાથે સભાઓ ભરવાનો અને શોભાયાત્રાઓ કાઢવાનો અધિકાર છે, તેમ છતાં નાગરિકોના અધિકારોનું રક્ષણ કરવા અને જાહેર વ્યવસ્થા જાળવવા માટે એવી સભાઓ અથવા શોભાયાત્રાઓ રચતા વ્યક્તિઓના વર્તન, વ્યવહાર અથવા કૃત્યોનું નિયમન કરવું આવશ્યક છે. શોર્ટર ઓક્સફર્ડ ડિક્શનરી અનુસાર "નિયમન કરવું" શબ્દનો અર્થ થાય છે, "નિયમ અથવા વિનિયમ દ્વારા નિયંત્રિત કરવું, શાસિત કરવું અથવા દિશા આપવી; માર્ગદર્શન અથવા મર્યાદાઓને આધીન કરવું". આક્ષેપિત નિયમો સભાઓ યોજવાને પ્રતિબંધિત કરતા નથી, પરંતુ માત્ર એટલું નિર્ધારિત કરે છે કે પરવાનગી લેવી જોઈએ, જોકે કયા આધાર પર પરવાનગીનો ઇનકાર કરી શકાય તે જણાવવામાં આવ્યું નથી. અમે આ પાસાં સાથે થોડું પછી વ્યવહાર કરીશું.

રૂપ. હિમત લાલના કેસના વાચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે "નિયમિત કરવું" શબ્દમાં પ્રતિબંધ મૂકવાની સત્તાનો સમાવેશ થતો નથી....." (ભારપૂર્વક દર્શાવેલ)

૨૮. ઉપરોક્ત મુજબ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યા મુજબ, ‘નિયમિત કરવું’ શબ્દમાં ‘પ્રતિબંધ મૂકવાની’ સત્તાનો સમાવેશ થતો નથી. પડકારવામાં આવેલી સૂચનાઓ દ્વારા અભિપ્રેત નવા પરવાનાઓ જારી કરવા અંગેનું નિયમન તાત્કાલિક સ્વરૂપનું છે અને તેને સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ તરીકે અર્થઘટિત કરી શકાતું નથી, કારણ કે એવો અર્થઘટન અધિનિયમ અને નિયમોમાંની કોઈ જ જોગવાઈથી સમર્થિત થતો નથી. સામાવાળાઓ આ સૂચનાઓના આધારે, અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓથી પર, નવા પરવાનાઓ જારી કરવા પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ લાદવા અથવા પરવાનાઓનું નવીકરણ કરવા ઇનકાર કરવા માગી શકતા નથી.

૨૯. ત્રીજો પ્રશ્ન એ બાબતનો છે કે નિયમોની નિયમ ૧૧ હેઠળ રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ, કોઈ માન્ય કારણ વિના, માત્ર એટલા માટે કે તે નિયમો દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવી છે, શું અનિયંત્રિત રીતે કરી શકાય.

૩૦. આ સંદર્ભે, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ સત્તા સ્વરૂપે સંપૂર્ણ છે અને તેનો ઉપયોગ કોઈપણ સમયબિંદુએ તથા કોઈપણ રીતે કરી શકાય છે. નિઃસંદેહ સાચું છે કે નિયમ ૧૧ એવું કહે છે કે નિયમો હેઠળ આપવામાં આવેલ દરેક લાયસન્સ રાજ્ય સરકાર અથવા તેને મંજૂર

કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈપણ સમયે રદ કરી શકાય તેવું રહેશે. તેમ છતાં, આ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી અનિવાર્ય છે કે રાજ્ય પાસેથી ન્યાયસંગત અને વાજબી રીતે વર્તવાની અપેક્ષા છે અને તે માટે રાજ્ય બંધાયેલું છે. તેના દ્વારા વપરાતી સત્તા અવાજબીપણું અથવા મનસ્વીપણાના કલંકથી દૂષિત ન થવી જોઈએ. સ્ટેમ્પ વિકેતાના લાયસન્સનું રદકરણ લાયસન્સધારક પર પ્રતિકૂળ અસર કરશે અને તેની અથવા તેણીની જીવનનિર્વાહની આધારરેખા પર ગંભીર અસર કરશે. આથી, તે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ સંરક્ષિત જીવનના અધિકાર પર તેમજ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ સંરક્ષિત કોઈપણ વ્યવસાય કરવાનો અથવા કોઈપણ ઉપજીવિકા, વેપાર અથવા ધંધો ચલાવવાનો અધિકાર પર પણ અસર કરશે. અનુચ્છેદ ૧૯(૧) (જી) હેઠળના અધિકારનું કોઈપણ વિનિયમન કાયદા અનુસાર જ હોવું જોઈએ અને આવા વિનિયમનને શાસિત કરનાર અધિનિયમ અથવા નિયમોથી બહારનું ન હોવું જોઈએ. ઉપર પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, પડકારેલ સૂચનાઓ માત્ર તાત્કાલિક અવધિ માટે નવા લાયસન્સોની જારીગીરીને નિયંત્રિત કરવા ઇચ્છે છે. સામાવાળાઓ દ્વારા તેનું સ્પષ્ટપણે ખોટું વાંચન અને અર્થઘટન કરવામાં આવી રહ્યું છે, જાણે લાયસન્સોની જારીગીરી અને તેના નવીનીકરણ પર કાયમ માટે સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ મૂકી દેવાયો હોય. આ અદાલતના મત મુજબ, તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ની સૂચનાઓનું આ ખોટું અર્થઘટન છે.

૩૧. નિયમ ૧૧ હેઠળ ઉપલબ્ધ પરવાનો રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ માન્ય, ન્યાયસંગત અને ચુકિતસંગત આધારો પર જ કરવો આવશ્યક છે. માત્ર એટલા માટે કે નિયમો દ્વારા કોઈ સત્તાધિકારીને સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે, તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે તે સત્તાધિકારી પોતાની મનમાની અને મનગમતી રીતે, તેના ઉપયોગ માટે કોઈ માન્ય અથવા પૂરતું કારણ વિના, તેનો ઉપયોગ કરી શકે. સ્વીકાર્ય રીતે, અરજદારોએ નિયમોનો કોઈ ભંગ કર્યો નથી. સામાવાળાઓનો એવો કેસ નથી કે અરજદારોએ નિયમ ૬(૨) ના પરંતુકમાં ઉદ્દેશિત સ્વરૂપના કોઈ ભંગ કર્યા છે, જેથી તેઓ પોતાના પરવાનાના નવીકરણ માટે અયોગ્ય ઠરે. પરવાનો રદ કરવો, તેના નવીકરણનો ઇનકાર કરવા કરતાં ઘણો વધુ ગંભીર બાબત છે, કારણ કે પરવાનો રદ કરવાની સત્તા સાથે અંતિમતાનું તત્વ સંલગ્ન છે. એકવાર તેમના પરવાના રદ થઈ જાય, ત્યારબાદ અરજદારો માટે ફરીથી નવા પરવાના મેળવવા મુશ્કેલ બનશે. આથી અરજદારોની આજીવિકા પર ગંભીર અસર પડશે. તેથી, પરવાનો રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા હલકાઈથી અથવા ઉદાસીનતાપૂર્વક કરવામાં આવવો જોઈએ નહીં.

૩૨. જ્યારે અરજદારોના પરવાના નવીનીકરણથી ઇનકાર કરવા માટે તેમની વિરુદ્ધ કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી, ત્યારે માત્ર એટલા આધારે કે આક્ષેપિત સૂચનાઓને કારણે તેમના પરવાનાઓનું નવીનીકરણ થઈ શકતું નથી, એવા

કારણસર સામાવાળાઓએ તેમના પરવાના રદ કરવાનો ઉપક્રમ નિયમ ૧૧ હેઠળ સત્તાનો મનસ્વી અને અયોગ્ય ઉપયોગ જ ગણાય. કાનૂનની સ્થિર સ્થિતિ એ છે કે ૩૩. સત્તાના પરિણામો અને પ્રભાવ જેટલા વધુ કડક હોય, તેવી સત્તાનો અર્થઘટન પણ એટલો જ કડક હોવો જોઈએ. કાનૂનની આ સ્થિતિ સર્વોચ્ચ અદાલતે ભીખુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, અહેવાલિત (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૧૪૪, માં આપેલા ચુકાદામાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૩૭. જમીનના માલિકો દ્વારા તેની વપરાશને મર્યાદિત કરવાની સત્તા એક કઠોર સત્તા છે. જમીનનું નિયંત્રણ અથવા આરક્ષણ અને તેની વપરાશથી મિલ્કતના અધિકારમાં ગંભીર ક્ષત થાય છે. રાજ્ય અથવા તેની સત્તાધિકારીઓને વ્યક્તિની પોતાની જમીન વાપરવાના અધિકાર પર મર્યાદાઓ લાદવા સક્ષમ બનાવતી કાયદાકીય જોગવાઈઓનું કડક અર્થઘટન કરવું આવશ્યક છે.....

૩૪. વધુમાં, (૧૯૮૨) માં અહેવાલિત રામ પ્યારે ચૌધરી અને અન્ય એક વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યમાં ૧ એસસીસી ૬૭૧, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૧૨. શ્રી દીક્ષિતે અંતમાં એવી દલીલ કરી કે આ અદાલત જે દષ્ટિકોણ સ્વીકારશે તે પ્રમાણે પણ, વ્યવસ્થાપન સમિતિનો કાર્યકાળ ૩૦ જૂન, ૧૯૮૨ના રોજ સમાપ્ત થવાનો હતો, અને તેથી, મુશ્કેલથી ચાર મહિનાનો જ સમય બાકી રહે છે અને તેથી અદાલતે પ્રશાસકને હટાવવો જોઈએ નહીં. આ રજૂઆત અમને સ્વીકાર્ય લાગતી નથી, કારણ કે સરકાર કાર્યપાલક હુકમ દ્વારા કાયદેસર રીતે નિર્ધારિત પદાવધિ ઘટાડી શકતી નથી. વધુમાં, પંચાયતો, સહકારી મંડળીઓ અને નાના સ્થાનિક સત્તામંડળોની ચૂંટણી અમારી સાંસદીય લોકશાહીના વિશાળ પ્રયોગની સફળતા માટે પરાકાષ્ઠા અથવા તાલીમભૂમિ પૂરું પાડે છે. ચૂંટણી પ્રક્રિયા પવિત્ર છે. ચૂંટાયેલા સભ્યોને મતદારોના ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓ તરીકે કાયદેસર કાર્યકાળ દરમિયાન તેમની ફરજો બજાવવા દેવા જોઈએ. મુદત પૂર્ણ થાય તે પહેલાં ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓને દૂર કરવાની અને તેમના સ્થાને બિનચૂંટાયેલા વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવાની આવી કડક સત્તાનું અદાલતો દ્વારા કડક અને સંકુચિત અર્થઘટન થવું જોઈએ. જો તેને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે તો તે લોકશાહી પ્રક્રિયાનો ઇનકાર સાબિત થશે અને અમે જે લોકશાહી સંસ્થાઓનું સમગ્ર માળખું ઊભું કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ તેને ગ્રસી જશે. તેથી, ભલે કાર્યકાળ આશરે ચાર મહિનામાં સમાપ્ત થવાનો હોય, તોય પ્રશાસકને દૂર કરીને ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિઓને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં અમે સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત ઠરીએ.

૩૫. ઉપરોક્ત કાયદાના સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, એવું જણાવવામાં આવી શકે છે કે નિયમ ૧૧ હેઠળ પરવાનો રદ કરવાની કડક સત્તાનું કડક અર્થઘટન થવું જોઈએ અને તેનો ઉપયોગ માત્ર મહત્વપૂર્ણ કારણોસર જ કરવો જોઈએ. માત્ર એટલા માટે કે આવી સત્તા નિયમપુસ્તિકામાં અસ્તિત્વમાં છે, તેનો આશ્રય લઈ શકાય નહીં. આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી સત્તાધિકારી પર તે સાવધાનીપૂર્વક અમલમાં મૂકવાની ફરજ છે. અંતે, નિયમ ૧૧ હેઠળની સત્તાના ઉપયોગની કસોટી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ ની કસોટી પર કરવી આવશ્યક છે. આ અદાલતના મત અનુસાર, હાલના કેસમાં, સામાવાળાઓ આ કસોટીમાં નિષ્ફળ ગયા છે.

૩૬. આથી હવે આપણે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળના ભેદભાવના પ્રશ્ન પર આવીએ છીએ. આ સ્વીકારેલી સ્થિતિ છે કે સૂચનાઓ દ્વારા લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ માત્ર દાહોદ જિલ્લામાં સ્ટેમ્પ વેચનારના પરવાના જારી કરવા બાબતે જ છે. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે સૂચનાઓ અનુસાર, ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી દાહોદ જિલ્લામાં કોઈપણ વ્યક્તિને સ્ટેમ્પ વેચનાર તરીકે કોઈ નવો પરવાનો જારી કરવો નહીં. ગુજરાત રાજ્યના અન્ય કોઈપણ જિલ્લામાં, જ્યાં નિયમો અનુસાર પરવાના જારી કરવામાં આવી રહ્યા છે, ત્યાં આ પ્રતિબંધ અમલમાં નથી. આ અદાલતના મત મુજબ, દાહોદ જિલ્લામાં આવો પ્રતિબંધ લાદીને, સામાવાળા સત્તાધિકારીઓએ એવી પરિસ્થિતિ ઊભી કરી છે કે જેમાં આ જિલ્લામાં

પરવાના માટે અરજી કરવા ઈચ્છુક વ્યક્તિઓ સામે ભેદભાવ કરવામાં આવી રહ્યો છે. કોઈ વિશિષ્ટ જિલ્લામાં ભેદભાવનું પરિણામ લાવતી આવી સૂચનાઓને આ અદાલત માન્ય રાખી શકતી નથી.

૩૭. પડકારાયેલ હુકમમાં દર્શાવ્યા મુજબ, અરજદારોના પરવાનો રદ કરવા માટેનું કારણ ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી નવા પરવાના જારી કરવા પરનો પ્રતિબંધ છે. અરજદારોના પરવાના વર્ષ ૨૦૦૮માં જારી કરવામાં આવ્યા હોવાથી, તેઓનું નવીનીકરણ થઈ શકતું નથી એવા આધાર પર તેઓ રદ કરવામાં આવ્યા છે. આ કારણને માન્ય, વાજબી અથવા ન્યાયસંગત ગણવું અતિશય મુશ્કેલ છે. સત્તાધિકારીઓએ પોતે જ વર્ષ ૨૦૦૮માં અરજદારોને પરવાના આપ્યા હતા અને સમયાંતરે તેમનું નવીનીકરણ પણ કરતા આવ્યા હતા. ફક્ત ત્યારે જ, જ્યારે અરજદારોએ વર્ષ ૨૦૧૪માં નવીનીકરણ માટે અરજીઓ કરી, ત્યારે સામાવાળાઓ દ્વારા આવું કારણ ઊભું કરવામાં આવ્યું છે. અરજદારોના પરવાનોનું નવીનીકરણ કરવા અથવા નવીનીકરણ નકારવા બદલ, સામાવાળા સત્તાધિકારીઓએ સીધા જ તેઓને રદ કરી નાખ્યા છે. પરવાનોનું નવીનીકરણ ન કરી શકાય તેવી સામાવાળાઓએ વ્યક્ત કરેલી અસમર્થતા, તેઓને રદ કરવા માટેનો માન્ય આધાર ગણાવી શકાય તેમ નથી. બાબતનો વધુ એક વિચિત્ર પાસો એ છે કે અરજદારોના પરવાના તેમની અવધિ પૂર્ણ થયા પછી રદ કરવામાં

આવી રહ્યા છે. સામાવાળાઓ, નવીનીકરણ કરવાની પોતાની જ નિષ્ક્રિયતાના આધારે, અરજદારોના પરવાના રદ કરી શકતા નથી.

૩૮. તમામ મુદ્દાઓ પર, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ અરજીમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓ મંજૂર કરવા માટે યોગ્ય કેસ સ્થાપિત કરવામાં સફળ રહ્યા છે.

૩૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાનો સમસ્ત પ્રભાવ એવો થાય છે કે આ અદાલતનો વિચારપૂર્વકનો મત એવો છે કે સામાવાળાઓ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં.૯૪૨૨ ઓફ ૨૦૧૪માં પસાર કરવામાં આવેલા તા.૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના આક્ષેપિત આદેશો તેમજ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં.૧૧૩૬૩ ઓફ ૨૦૧૪, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં.૧૨૬૯૨ ઓફ ૨૦૧૪ અને સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં.૧૨૬૯૩ ઓફ ૨૦૧૪માં પસાર કરવામાં આવેલા તા.૦૩.૦૫.૨૦૧૪ના આદેશો કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી અને તેઓ રદ કરવામાં આવવા યોગ્ય છે.

૪૦. પરિણામે, તમામ અરજીઓમાં પડકારવામાં આવેલા આદેશો રદ કરવામાં આવે છે.

૪૧. તા. ૦૭.૦૧.૨૦૦૪ ની સૂચનાઓ અંગે જ્યાં સુધી સંબંધ છે, ત્યાં સુધી પરિચ્છેદ-૩ માં સમાવાયેલ સૂચનાઓનો તે આપત્તિજનક ભાગ, જેના અનુસાર તા. ૦૧.૦૧.૨૦૦૪ પછી કોઈ નવી પરવાનગીઓ જારી ન કરવામાં આવે, તે રદ કરવામાં આવે છે. સામાવાળાઓને હુકમ આપવામાં આવે છે કે તેઓ અરજદારો દ્વારા તેમની પરવાનગીઓના નવીનીકરણ માટે કરવામાં આવેલી અરજીઓનો, કાયદા તથા નિયમોના નિયમ ૬(૨) અનુસાર, આ ચુકાદાની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અવધિમાં વિચાર કરે.

૪૨. ઉપરોક્ત શરતો મુજબ અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તે મુજબ, દરેક અરજામાં નિયમને સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

આ હુકમની સીધીબજવણી કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી)

પિયુષ

The translation of this judgment has been provided by M/s

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====